

Petronella Elisabeth Brugsma (1 januari 1887 - 25 april 1945)

Petronella Elisabeth (Betsy) Brugsma werd op 1 januari 1887 geboren te Groningen als dochter van François Albert Lodewijk Brugsma, juwelier te Groningen, en zijn echtgenote Diderika Alida Brugsma-Berkhout. Betsy had twee zusters, te weten Maria Johanna Françoise, later lerares huishoudschool (13 september 1885 - 8 oktober 1973) en Rebecca Pauline Christine, later lerares Engelse taal (12 maart 1889 - 3 januari 1968).

In de stad Groningen doorliep zij de lagere school en het gymnasium. In september 1906 werd mw. Brugsma ingeschreven als studente in de Medicijnen aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Tijdens haar studententijd was zij lid van de Groningse Vrouwelijke Studentenvereniging Magna Pete. In het studiejaar 1910-1911 was zij praeses van deze vereniging. In 1911 was zij lid van de redactie van het studentenblad Minerva. Later werd zij door de ledenvergadering van Magna Pete benoemd tot lid van verdienste. Op 20 november 1912 slaagde mw. Brugsma voor haar doctoraal examen. Op 7 mei 1914 werd zij - na voor haar artsexamen te zijn geslaagd - bevorderd tot arts. Vervolgens ging zij zich specialiseren in de psychiatrie. Van 1914 tot en met 1916 was zij assistente bij prof.dr. E.D. Wiersma, hoogleraar in de psychiatrie en neuropathologie aan de Groninger Universiteit. Van 1916 tot oktober 1920 was dokter Brugsma werkzaam als "derde geneesheer" in het sanatorium voor zenuwzieken Berkenoord bij Nijmegen. Zij werkte daar samen met de geneesheren dr. J. Wiardi Beckman en dr. A. Rijpperda Wierdsma.

Op 11 mei 1921 promoveerde mw. Brugsma bij prof. Wiersma aan de Rijksuniversiteit te Groningen tot doctor in de geneeskunde op een proefschrift onder de titel: "De bruikbaarheid der definitiemethode in de kliniek".

In 1921 vestigde dr. Brugsma zich als zenuwarts te 's-Gravenhage; zij woonde daar aan de Groot Hertoginnelaan no. 1. Mede op haar initiatief werd te 's-Gravenhage in het leven geroepen de Stichting Onderlinge Polikliniek Bierkade. In de door deze Stichting geëxploiteerde gezamenlijke polikliniek aan de Bierkade no. 1 oefende zij haar praktijk uit.

Meteen vanaf de oprichting van de eerste Nederlandse Soroptimistclub te 's-Gravenhage in november 1927 was zij daarvan een van de leden. Vanaf 1939 was zij voorzitter van deze club. In het verband van de Soroptimistclub beijverde zij zich onder meer voor het verbeteren van de positie van de vrouw in bedrijf en beroep, alsmede voor verbetering van de huisvestingsmogelijkheden voor alleenstaande werkende vrouwen. In 1938 nam zij deel aan het internationale Soroptimistencongres te Atlantic City (U.S.A.).

Tijdens de Duitse bezetting van Nederland was dr. Brugsma lid van het Medisch Contact, een verzetsorganisatie van artsen. Zij heeft veel hulp verleend aan Joodse mensen.

In 1943 is zij met een aantal andere artsen voor korte tijd gevangen genomen, maar later toch weer vrijgelaten. Tijdens de bezettingsjaren verleende dr. Brugsma als zenuwarts een groot aantal attesten voor vrijstelling van tewerkstelling in Duitsland zonder dat daarvoor echte medische redenen aanwezig waren. Zij informeerde de betrokkenen hoe zij zich tijdens de Duitse keuringen moesten gedragen om de in de attesten vermelde ziektebeelden voor te wenden. Op deze manier behoeft zij vele jonge Nederlanders voor uitzending naar Duitsland. Ondanks waarschuwingen van de Ondergrondse ging zij door met het afgeven van deze attesten. In de zomer van 1944 werd over het feit dat dr. Brugsma dergelijke attesten afgaf in de tram in

's-Gravenhage gesproken door twee betrokken "patiënten". Dit gesprek werd afgeluisterd door een lid van de N.S.B. Deze persoon heeft dr. Brugsma vervolgens bij de Duitsers aangegeven. Na dit verraad werd dr. Brugsma op 18 juli 1944 door de Gestapo opgepakt en gevangen gezet in de straf-gevangenis te Scheveningen (Oranjestad).

Zij werd niet verhoord en had geen gevangenisnummer, zodat er geen mogelijkheid was om haar voedselpakketten te zenden, aldus haar zuster mw. M.J.F. Schilthuis-Brugsma. In deze gevangenis heeft mw. H.I. Molenaar, arts te 's-Gravenhage, haar bij hoge uitzondering een keer mogen bezoeken om enkele persoonlijke bezittingen te brengen. Later werd dr. Brugsma - overigens zonder veroordeeld te zijn - overgebracht naar het concentratiekamp te Vught. Toen de Geallieerden in Brabant kwamen werd zij begin september 1944 met vele andere vrouwelijke gevangenen op transport gezet naar het concentratiekamp voor vrouwen te Ravensbrück in Duitsland.

Als arts werd dr. Brugsma in Ravensbrück aanvankelijk betrokken bij wat in dat kamp verzorging van zieken werd genoemd. Deze betrokkenheid eindigde toen zij weigerde mee te werken aan de Duitse proefnemingen op medegevangenen. Daarna werd zij evenals de andere gevangenen tewerkgesteld.

In februari 1945 werd door de Duitse Staatsanwaltschaft in Nederland - zonder resultaat - een verzoek gericht tot de Befehlshaber der Sicherheitspolizei te Uelzen bij Hannover om mededeling van de plaats waar dr. Brugsma op dat moment gevangen werd gehouden, opdat zij voor veroordeling ter beschikking zou kunnen worden gesteld; sinds haar verblijf in Vught was haar verblijfplaats voor de Duitsers onbekend.

Tijdens de winter 1944-1945 onderging zij de in het kamp gebruikelijke - meest onmenselijke - ontberingen. In februari 1945 werd dr. Brugsma met 200 Nederlandse vrouwen voor tewerkstelling overgebracht naar Uckermark, een berucht buitencommando van Ravensbrück. Na ongeveer vier weken kwam zij daarvandaan weer terug in Ravensbrück, zo verzwakt en ziek (dysenterie en tyfus) dat zij geen overlevingskansen meer had.

Op 24 april werden de in het kamp aanwezige vrouwen die nog konden lopen door het Zweedse Rode Kruis onder leiding van Graaf Bernadotte bevrijd. Zij die te zwak en te ziek waren om te lopen werden op 25 april per auto vervoerd. Ooggetuigen melden, dat dr. Brugsma al enige dagen buiten bewustzijn was en dat zij te uitgeput en te ziek was om nog te worden getransporteerd. Van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina ontving de familie het bericht, dat dr. Brugsma op 25 april 1945 te Ravensbrück is overleden.

Ereregister

Op initiatief van H.M. Koningin Wilhelmina is in de hal van het gebouw der Tweede Kamer te 's-Gravenhage een ereregister geplaatst, waarin zijn opgenomen de namen van hen, die tijdens de Tweede Wereldoorlog voor het Vaderland zijn gevallen. In dit register is de naam van dr. Brugsma opgenomen.

Dr. P. Elisabeth Brugsma Flat

Te 's-Gravenhage zijn naar dr. Brugsma genoemd de Elisabeth Brugsma-weg en de aan die weg staande dr. P. Elisabeth Brugsma-flat. Het initiatief tot de realisering en de naamgeving van dit gebouw - dat tot doel heeft te voorzien in de huisvestingsbehoefte van alleenstaande dames in bedrijf en beroep - is genomen door de Soroptimistclub te 's-Gravenhage.

Gedenksteen en plaquette

In het praktijkhuis Bierkade no. 1 werd na de oorlog door het Stichtingsbestuur een gedenksteen ter nagedachtenis van dr. Brugsma aangebracht. Deze steen werd op 2 januari 1952 onthuld door mw. M.J.F. Schilthuis-Brugsma, zuster van dr. Brugsma. Na de afbraak van dit gebouw werd deze gedenksteen overgebracht naar de hal van de Elisabeth Brugsmaflat. Op 11 november 1967 werd het tienjarig bestaan herdacht van de Brugsmaflat. Bij deze gelegenheid werd in de hal van de Brugsmaflat een bronzen plaquette met de beeltenis van dr. Brugsma onthuld. Deze plaquette is gemaakt door mw. Marian Gobius, beeldhouwster te Voorburg.

Unie van Soroptimistclubs

De plaatselijke Soroptimistclubs in Nederland zijn verenigd in de Nationale Unie van Nederlandse Soroptimistclubs. Deze unie is op haar beurt weer aangesloten bij de (van oorsprong Amerikaanse) internationale Soroptimistenorganisatie. De Soroptimistclubs hebben onder meer het doel het doen uitoefenen van een beroep of bedrijf op een moreel hoogstaande wijze, het verbeteren van de positie van de vrouw, het bevorderen van onderlinge vriendschap en eensgezindheid ook in internationaal verband, alsmede het hooghouden van een geest van dienstvaardigheid en menselijk begrip. Leden van Soroptimistclubs zijn dames die zelf een bepaald beroep uitoefenen.

Het bovenstaande is ontleend aan:

- aantekeningen van - en documentatie verzameld door mijn grootmoeder, mw. M.J.F. Schilthuis-Brugsma (thans in mijn bezit);
- informatie ontvangen van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie en de Stichting 1940-1945 beide te Amsterdam;
- mondelinge informatie van mw.mr. M.A. Koning en mw. H.I. Molenaar, arts, beiden te 's-Gravenhage; zij hebben dr. Brugsma persoonlijk gekend;
- voorts werd schriftelijke dan wel mondelinge informatie ontvangen van het gemeente-archief van 's-Gravenhage, de Rijksuniversiteit te Groningen, de archiefcommissie van het Groninger Studentencorps Vindicat atque Polit (beheerder van het archief van de Groningse Vrouwelijke Studentenvereniging Magna Pete, die inmiddels is opgegaan in het Groninger Studentencorps) en van de Soroptimistclub 's-Gravenhage.

Middelstum, 1981/1982

Mr. G.J.C. Schilthuis
achterneef van dr. Brugsma